

ЗБОРНИК РАДОВА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ
XLIII/2003

Проф. др Милорад Божјић
Доц. др Срђан Голубовић

СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ (СДИ)
И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ПРИВРЕДУ
БАЛКАНСКИХ ЗЕМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ
UDK 339.727.22:338.246.025.88(497)

Рецензент: Проф. др Јован Горчић

Апстракт

Балканске земље у транзицији суочавају се са озбиљним препрекама у процесу трансформације и изградње тржишно оријентисаних привреда. Након деценије сукоба, стагнације и економског опадања, овим земљама је потребан економски раст који ће омогућити хватање корака са земљама које су оствариле највећи прогрес у развоју тржишне привреде и брзој економској интеграцији са Европском унијом. Остваривање одрживих стопа привредног раста, у условима недовољне акумулације, могуће је само уз значајан прилив страног капитала. У раду се сагледава

утицај страних директних инвестиција (СДИ) на привреду земаља у транзицији. Озбиљна ограничења са којима се ове земље суочавају у изградњи тржишне привреде подстакли су додатно интересовање за стране директне инвестиције од којих се очекује да повећају ефикасност постојећих предузећа, смање технолошки јаз, олакшају преношење нових знања и освајање нових тржишта. Након тога, у раду се анализирају токови СДИ и актуелне мере које се користе у овим земљама ради њиховог подстицања.

Кључне речи: стране директне инвестиције, транзиција, реструктурирање, економски опоравак.

Проф. др Милорад Божић¹
Доц. др Срђан Голубовић

СТРАНЕ ДИРЕКТНЕ ИНВЕСТИЦИЈЕ (СДИ) И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ПРИВРЕДУ БАЛКАНСКИХ ЗАМАЉА У ТРАНЗИЦИЈИ*

УВОД

Стране директне инвестиције имају изузетно важну улогу у трансформацији и реструктурирању бивших социјалистичких земаља. Оне не само да значе прилив свежег капитала, већ подстичу структурне промене, олакшавају усвајање нове технологије, развој грана привреде заснованих на високој технологији и изградњу конкурентног, високопродуктивног извозног сектора. Међутим, прилив свежег капитала уско је повезан са прогресом у процесу трансформације и методом приватизације. Досадашње искуство нам говори да је највећи део страних директних инвестиција припао земљама које су биле најуспешније у изградњи тржишне привреде и које су користиле метод приватизације који подразумева ангажовање страног стратешког партнера. С друге стране, обим страних директних инвестиција у земљама које нису биле у стању да обезбеде политичку и економску стабилност (и поред погодних природних услова и ниских трошкова рада) је занемарљив. Стране директне

¹ Проф. др Милорад Божић, редовни професор Правног факултета у Нишу, др Срђан Голубовић, доцент Правног факултета у Нишу.

* Рад са пројекта *Културни и етнички односи на Балкану – могућности регионалне и европске интеграције* (1310), који се реализује на Институту за социологију Филозофског факултета у Нишу, а финансира га Министарство за науку, технологије и развој Републике Србије.

инвестиције као облик прилива свежег капитала имају посебну важност за привреду балканских земаља у транзицији. У условима оскудне домаће акумулације, стране директне инвестиције могу представљати кључни фактор технолошке модернизације и реструктурирања постојеће, крајње неефикасне, привредне структуре. У раду се разматра утицај страних директних инвестиција на привреду балканских земаља у транзицији. У првом делу рада сагледавају се инвестициони токови у балканским земљама у транзицији. Током последње деценије евидентиран је прилив капитала, али то ипак није било у очекиваном обиму. Утицај СДИ на привреду анализира се у другом делу рада. У трећем делу даје се преглед подстицајних мера којима се може утицати на прилив страних директних инвестиција.

1. ПРИЛИВ СДИ У БАЛКАНСКИМ ЗЕМЉАМА У ТРАНЗИЦИЈИ

Стране директне инвестиције заузимају изузетно значајно место у стратегији развоја балканских земаља. Након деценије конфликта, стагнације и економског опадања, овим земљама је потребан економски раст који ће омогућити хватање корака са најнапреднијим транзиционим земљама али и бржу економску интеграцију са Европском унијом. Одрживи економски раст пресудно зависи од количине и квалитета инвестиција. Ниска акумулативна способност главни је разлог што предузећа у овим земљама свој концепт развоја темеље на неком од екстерних извора финансирања. За предузећа постоје три извора екстерног финансирања²: 1) банкарски кредити, 2) тржиште капитала и 3) стране директне инвестиције. Имајући у виду тежак положај банкарског сектора у овим земљама, као и неразвијеност тржишта капитала (низак ниво тржишне капитализације) разумљиво је што се даје предност овој форми страних улагања. Шта више, СДИ се у овим земљама третирају као супериорна форма прилива капитала будући да стимулишу економски раст, као и да поред капитала омогућују пренос производних и организационих знања (*know how*) страних предузећа.³ За земље у транзицији је нарочито

² Види опширније: В. Цвијановић и С. Кушић, *Изравна страна улагања као извори финансирања инвестиција: успоредна анализа транзицијских економија с примјером Републике Хрватске*, Финанцијска теорија и пракса 26(4), 2002, стр. 880.

³ P. Nunnenkamp and J. Spatz, *Foreign Direct Investment and Economic Growth in Developing Countries: How Relevant are Host-Country and Industry Characteristics?*, Working Paper, Kiel Institute for World Economics, No. 1176, jul 2003, p. 1-2

важно што СДИ убрзавају процес реструктурирања предузећа и јачају конкурентност домаће привреде.

Под страним директним инвестицијама подразумевамо сва улагања резидента у иностранству и нерезидента у земљи, која се обављају са намером успостављања контроле над активношћу одређеног привредног субјекта. Оно по чему се СДИ разликују од других облика страног улагања је намера улагача о успостављању трајних економских односа и остваривању знатног утицаја на управљање предузећем. Насупрот страним директним инвестицијама стоје портфолио инвестиције које се најчешће везују за могућност остваривања профита у краћем року, без намере успостављања значајнијег утицаја на пословање предузећа. Према методологији Међународног монетарног фонда страна директна инвестиција постоји када одређени улагач (нерезидент) дође у посед 10 или више процената учешћа у основном капиталу привредног субјекта (резидента).⁴

Прилив страних директних инвестиција у балканским земљама у транзицији је знатно испод очекиваног, нарочито ако се имају у виду погодности овог региона: обилни природни ресурси, повољан географски положај ових земаља, ниска цена предузећа која се приватизују и сл. Досадашње искуство показује да су страни инвеститори, и поред погодности региона, испољили значајну опрезност када је у питању пласман капитала. Према подацима ЕБРД-а почетак транзиционог процеса у овим земљама карактерише изузетно низак ниво СДИ - свега 1/3 кумулативног СДИ прилива *per capita*, односно свега 462 милиона наспрам 1,623 милиона долара у земљама централне Европе.⁵ Прилив СДИ текао је упоредо са унапређењем политичке стабилности у региону и остваривањем прогреса у спровођењу тржишних реформи. Низак ниво СДИ задржава се све до 1997. године. Од 1998. године региструје се повећани прилив капитала, да би 2001. године прилив СДИ достигао износ од 4.265 милиона долара. Иако значајно, ово побољшање није довољно, посебно ако имамо у виду величину ових земаља и њихове инвестиционе потребе.

⁴ Види опширније: А. Бабић et. al, *Теорија и стварност иноземних изравних улагања у свијету и у транзицијским земљама с посебним освртом на Хрватску*, Преглед ХНБ, Загреб, 2001, стр. 1.

⁵ European Bank for Reconstruction and Development, *Transition Report Update*, 2003, London.

Искуство земаља у транзицији показује да је обим СДИ у директној вези са оствареним прогресом у процесу економске трансформације. Земље које су оствариле највећи прогрес у развоју тржишног система висок степен макроекономске и политичке стабилности су истовремено биле и најуспешније у привлачењу СДИ. У поређењу са земљама централне Европе балканске земље у транзицији нису биле успешне у привлачењу страних директних инвестиција. Главни разлози су политичка нестабилност и сукоби, споро напредовање реформи, кашњење у процесу приватизације и споро прилагођавање стандардима ЕУ. Друга битна карактеристика СДИ токова је да су оне углавном биле везане за приватизацију великих предузећа, што објашњава њихов раст у 2000. и 2001. години

Табела бр. 1.

ПРИЛИВ СДИ У БАЛКАНСКИМ ЗЕМЉАМА У ТРАНЗИЦИЈИ
у милионима долара

Земља	2000.	2001.	2002.	Прилив СДИ <i>per capita</i> у 2001.
Албанија	143	200	200	58
Бугарска	1,002	689	600	86
Румунија	1,040	1,137	1,000	51
Хрватска	1,126	1,502	1,100	343
Македонија	176	442	500	20
Босна и Херцеговина	150	130	200	35
Србија и Црна Гора	25	165	500	20
балканске земље	3,662	4,265	4,100	79

Извор: *WIIW-WIFO Data base on Foreign Direct Investment*

Највећи део овог прилива био је усмерен на банкарски сектор, телекомуникације и фармацеутску индустрију.⁶

⁶ Тако је у Албанији 2000. године дошло до приватизације предузећа *Albanian Mobile Communications* које је продато конзорцијуму предузећа *Norwegian Telenor* и *Greek Cosmote* за 96 милиона долара. Исте године турска *Kentbank* купила је другу по величини банку (*National Commercial Bank*). У Бугарској почетком 2002. године удео државе у комерцијалној банци (*Biochim*) продат је аустријској банци (*Bank Austria*). У банкарском сектору Бугарске инвестирано је око 800 милиона долара, што је стра-

Подаци дати у табели бр.1 показују да 2002. године долази до смањења СДИ прилива за 18% у односу на 2001. годину. То, међутим, не значи и мање интересовање инвеститора за овај регион. У наредном периоду очекује се да ће у овим земљама бити окончана приватизација још неких стратешких предузећа и банака у Албанији (*Savings Bank*), Бугарској (*Bulgarian Telecommunication Company* и *Bulgartabac*), Хрватској (*Croatian Telecom*) и Румунији (*Banca Comerciala Romana*), што ће резултирати значајним приливом капитала у овај регион. На средњи рок, међутим, главни изазов за балканске земље у транзицији представљаће привлачење тзв. *greenfield* инвестиција, посебно када буду приватизована сва стратешка предузећа. Искуство земаља централне Европе показује да се у другој фази транзиције, окончањем процеса приватизације, релативан значај ових инвестиција повећава. То намеће потребу осмишљавања одговарајуће стратегије за привлачење страних директних инвестиција.

2. ЕФЕКТИ СТРАНИХ ДИРЕКТНИХ ИНВЕСТИЦИЈА

Стране директне инвестиције утичу на привреду земаља у транзицији на директан и индиректан начин. Директни утицаји се односе на економски раст у кључним индустријским гранама, трговини и развој трговинских веза. Индиректан утицај СДИ односи се на изградњу институција тржишне привреде, убрзање процеса приватизације и подстицање конкуренције. Обезбеђењем већег прилива страног капитала у земљу постиже се.⁷

ним улагачима омогућило стицање више од 70% удела укупне банкарске активе. У Хрватској три сектора (телекомуникације, банкарски сектор, фармацеутска индустрија) обухватају 62,1% СДИ прилива. Слична је ситуација и у Румунији где је од 4,6 милијарди укупних СДИ више од 45% усмерено у прерађивачки и финансијски сектор. Рат на простору бивше СФРЈ, економске санкције и политичка нестабилност успориле су динамику прилива СДИ у СРЈ (данас Заједница Србије и Црне Горе). Највећа страна инвестиција током деведесетих година била је продаја Телекома у пролеће 1997. године. Почетком 2000. године у Заједници долази до повећања прилива СДИ. Слично осталим земљама, највећи део приспелих СДИ усмерен је у производњу цемента а током 2003. године и у област дуванске и нафтне индустрије. Више о структури СДИ види: G.Hunya, *FDI in South-Eastern Europe in the early 2000s*, The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW), Vienna, July 2002, str. 4-10.

⁷ Више о утицају страних директних инвестиција види: М. Видас-Бубања, *Глобални и регионални фактори прилива страних директних инвестиција у домаћу привреду*,

1. смањење лимитираности капитала као фактора развоја;
2. могућност економског и развојног активирања осталих фактора са којима земља располаже (природног богатства и радне снаге, на пример)
3. са иностраним капиталом обично се увозе савремена техника, технологија и знање;
4. долази до ширег укључивања земље у међународну поделу рада.

Утицај страних директних инвестиција на привреду земље примаоца, између осталог, зависи и од мотивационе структуре носиоца директних страних улагања. Полазећи од овог критеријума можемо разликовати три облика страних директних инвестиција. Прво, СДИ мотивисане потрагом за новим тржиштем (*market-seeking*), код којих се одлука о инвестирању доноси у жељи да се искористе погодности локалног или регионалног тржишта. Код овог облика инвестирања најважнији мотив је продор на локално тржиште. У највећем броју оваквих инвестиција у потпуности се трансферише технологија а производни процес је идентичан оном у матичном предузећу. Друго, СДИ мотивисане потрагом за ресурсима (*resource-seeking*), које имају за циљ искоришћавање природних ресурса и предности ниских зарада земље примаоца инвестиција. Код овог типа страних улагања смањују се трошкови рада али и укупни трошкови кроз креацију базе за извоз у треће земље. Трећи облик представљају СДИ које су мотивисане жељом да се повећа ефикасност (*efficiency seeking*). Овај облик инвестиција јавља се када инвеститор настоји да валоризује предности регионално повезаних земаља.

Ова подела је изузетно важна за земље у транзицији. Наиме, од мотива улагача зависе и ефекти које може да очекује земља прималац инвестиција. Тако у случају инвестиција које имају за циљ повећану продају на локалном тржишту не може се очекивати да ће такво улагање повећати извоз земље примаоца. Ова врста инвестиција увећава конкуренцију на тржишту чиме се унапређује понуда, обарају цене и увећава благостање свих потрошача. Супротни ефекти се јављају у случају када мотив улагача чини потрага за ресурсима који се користе као сировине у производњи изван земље примаоца. Такво улагање подразумева значајан трансфер капитала, технологије и знања и генерише повећање прихода од извоза. С друге стране, факторски оријентисане стране директне инвестиције усмерене су ка што је могуће лакшем приступу сировинама или јефтином раду уз занемарљиве везе са домаћим

Економски анали, април 2003, стр. 293-297; и М. Божич, Економска политика, Ниш, 2002, стр. 390.

привредним субјектима и локалним тржиштем. Са становишта улагача, стране директне инвестиције могу, између осталог, послужити и остваривању стратешких циљева. Поједини аутори⁸ улагања која су повезана са процесом приватизације сврставају у трећу групу. Наравно, поменута категоризација не искључује постојање више различитих мотива при истом улагању.

Искуство земаља у транзицији показује да стране директне инвестиције могу дати велики допринос развоју домаће привреде. Илустративан је пример Мађарске која је захваљујући великом приливу СДИ током деведесетих година успела да оствари значајан економски раст. Тако је у периоду 1993-2001. године у овој земљи забележен раст извоза од 241%. Предузећа у страном власништву у Мађарској учествују са 86% у извозу производног сектора.⁹ Пракса појединих земаља у транзицији показује да СДИ имају позитивну улогу у реструктурирању и да раст производње у индустријским секторима са великим уделом страног капитала има атрибуте одрживог. Након преузимања предузећа од стране стратешког страног инвеститора долази до одређених промена: побољшања квалитета производа услед промена у производном и технолошком процесу; промена производног програма; промена организационе структуре у складу са тржишним принципима; сталног обучавања руководиоца и радника; новијег система рачуноводства и финансијског извештавања који одговара међународним рачуноводственим стандардима; раста зарада радника што доприноси расту њихове продуктивности; увођења еколошки погодних производа и процеса и сл. Не доприносе, међутим, све СДИ реструктурирању. Неке од њих послужиле су само да се прошири тржиште инвеститора. Упркос краткорочним предностима по основу прилива инвестиција и знатног обогаћивања понуде, на дуги рок освајање домаћег тржишта сузило је тржиште за домаћа предузећа и зато је контрапродуктивно са становишта земље примаоца.

3. МЕРЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЗА ПРИВЛАЧЕЊЕ СДИ

Страни инвеститори приликом процене атрактивности једне земље за улагање капитала руководе се не само потенцијалним приносима, који се на основу улагања могу остварити, већ и ограничењима и ризицима са којима се

⁸ Г. Вукшић, *Изравна иноземна улагања и фискална децентрализација*, Форум о фискалној децентрализацији у Хрватској, 2002, www.ijf.hr

⁹ Наведено према: В. Цвијановић и С. Кушић, *op. cit.* стр. 887-888.

суочавају током инвестиционог подухвата. Мада је неспорно да су балканске земље оствариле значајан напредак у развоју тржишног система (либерализација спољне трговине, либерализација цена, развој институција и сл.) још увек постоје озбиљна ограничења, посебно када су у питању инвестиције у новооснована предузећа. Ограничења са којима се страни улагачи суочавају на страном тржишту могу се сврстати у три шире целине¹⁰.

Прву групу ограничења чине правне препреке, под којима се подразумева другачији правни статус страних у односу на домаће улагаче, и то у виду ограничавања удела страног власника, другачијег пореског третмана капиталних добитака и дивиденди у односу на домаће инвеститоре, уводјења административних препрека трансферу дивиденди и капиталне добити ван граница земље итд.

Другу групу чине тзв. посредна ограничења као што су: неадекватни рачуноводствени стандарди, непоуздани финансијски извештаји емитената и неефикасна контрола њихове тачности, некомпатибилност пореских и трговачких прописа са законодавством државе из које долази инвеститор и сл.

У трећу групу ограничења убраја се макроекономска нестабилност и одсуство владавине права. Страни инвеститори нарочито пажљиво прате кретање каматних стопа и цена, будући да је исплативост улагања осетљива на промене каматне стопе и инфлацију. Такође, за стране инвеститоре од велике је важности степен финансијске дисциплине у земљи, као и ефикасност правног система у наплати неизвршених обавеза. Неспособност државе да обезбеди поштовање уговора и неефикасност правосуђа делује врло обесхрабрујуће на потенцијалне инвеститоре. Не треба посебно наглашавати да учестале измене прописа којима се дефинише инвестициони амбијент могу негативно да се одразе на углед државе која жели да привуче страни капитал.

Кључни економски проблем са којим се балканске земље у транзицији суочавају је висока стопа незапослености. У 2001. години стопа незапослености у Албанији износила је 16,8%, у Бугарској 19,7%, Босни и Херцеговини 39,5%, Хрватској 23,1, Македонији 30,5 и Србији и Црној Гори 27,9%.¹¹ У настојању да проблем високе незапослености умање, последњих година се у овим

¹⁰ Berend T. I, *From Plan to Market: From regime Change to Sustained Growth*, Economic Survey of Europe, No. 2/3, UN/ECE, Geneva, 2000, p. 2.

¹¹ Извор: The Vienna Institute for International Economic Studies (WIIW), www.wiiv.at

земљама приступа одговарајућим стимулативним мерама које треба да повећају запошљавање, инвестициону активност и подстакну прилив страног капитала.

Земље могу подстицати СДИ на разне начине, водећи рачуна о томе да друштвене користи буду веће од друштвених трошкова. Досадашње искуство показује да су величина и куповна моћ тржишта земље примаоца, макроекономска стабилност, развијеност инфраструктуре и богатство природних ресурса главни чиниоци привлачења СДИ. Унапређењем општих услова може се утицати на стварање амбијента погодног за инвестирање. У прилог томе говоре и недавна емпиријска истраживања која показују да ефекти страних улагања увелико зависе од карактеристика земље примаоца.¹² Земље које су имале развијене институције, и које је одликовала владавина права, низак ниво корупције, ефикасна јавна управа и ефикасна заштита својинских права имале су знатно већи прилив СДИ који је укључивао и значајан трансфер модерне технологије и знања.

У настојању да створе повољне услове за инвестирање земље региона током деведесетих доносе законе којима се регулише област страних улагања¹³. У законодавство ових земаља уносе се одредбе којима се гарантују права страних улагача попут: слободе страног улагања, принцип националног третмана, правна сигурност и правна заштита права стечених страним улагањима, право на трансфер добити и имовине и сл. Значајно место у том пакету мера припада пореским подстицајима попут ослобађања од плаћања пореза на добит за одређени период, снижења пореских стопа и других пореских олакшица. Тако се крајем 2000. године у Хрватској приступа значајним променама у порезу на доходак и порезу на добит увођењем бројних олакшица (неопорезивање задржане добити, умањење пореске основице за износ средстава уложених у развој, снижавање стопе пореза на добит). Крајем 2002. године и у пореско законодавство Србије¹⁴ уносе се мере које треба да

¹² Р. Nunnenkamp, *op. cit.* р. 3.

¹³ На пример, Албанија 1994, Босна и Херцеговина 1998, Бугарска 1997, Хрватска 1995. и 2000, и Србија и Црна Гора 1994. и 2002. године.

¹⁴ Више о другој фази пореске реформе у Србији види: Д. Поповић, *Друга фаза пореске реформе у Србији: више инвестиционих подстицаја и нови порески поступак*, стр 230-243. и Г. Илић-Попов, *Пореска реформа у Србији: порези, подстицаји, поступак и администрација, Стратегија реформи*, стр. 244-266. ред. З. Ваџић, Б. Мијатовић, Центар за либералне демократске студије, Београд, 2003.

подстакну запошљавање нових радника и раст инвестиција. Значајно је смањена стопа пореза на добит (од 20% на свега 14%), тако да је сада међу најнижим у региону (нпр. у Бугарској - 15%, Хрватској - 20%, Румунији -25%). У циљу стварања повољније инвестиционе климе и посебно, привлачења страног капитала сличне мере се предузимају и у другим земљама региона.¹⁵ Анализа уграђених мера указује на то да међу балканским земљама у транзицији постоји својеврсно такмичење у привлачењу страних улагања, при чему се порески подстицаји користе као главно средство. Међутим, искуство земаља у транзицији показује да сама по себи ни једна пореска олакшица не може бити довољна за привлачење страних инвестиција, уколико нису претходно испуњени други услови.

Регион Балкана у будућности може бити изузетно занимљив за СДИ, посебно због активности у оквиру Пакта за стабилност Југоисточне Европе. Као економске приоритете у наредном периоду Пакт је дефинисао:

- развој инфраструктуре (укључујући и енергетику), што подразумева знатна улагања у развој путне и железничке инфраструктуре, изградњу гасовода, нафтовода.

- развој трговине и повећање инвестиција (посебно потписивање и спровођење међусобних уговора о слободној трговини и побољшање инвестиционе климе).

Успостављањем зоне слободне трговине на простору Балкана умањује се лимитираност унутрашњег тржишта као развојног фактора код свих земаља које учествују у њеном формирању. Уместо малих и затворених тржишта, ствара се тржиште са око 70 милиона становника што, под претпоставком испуњености осталих услова, чини овај регион изузетно атрактивним за СДИ. Своју спремност да изграде адекватан амбијент ове земље манифестовале су, између осталог, потписивањем од стране ОЕСД-а иницираног Споразума за реформу, инвестиције и раст (тзв. *Investment Compact*), као инструмента који треба да идентификује и отклони кључне препреке инвестиционој активности. На атрактивност овог региона утиче и процес стабилизације и придруживања Европској унији. Прихватање правила ЕУ и регулације смањује улагачки ризик стварањем пословног окружења сличног оном који постоји у Унији.

¹⁵ Види: А. Бабић *et. al*, *Op.cit*, стр. 15-17.

ЗАКЉУЧАК

Током деведесетих година у балканским земљама у транзицији није забележен значајнији прилив страних директних инвестиција. Ратни сукоби и политичка нестабилност, кашњење у спровођењу тржишних реформи су кључни разлози заостајања овог региона. Као један од начина за премошћавање јаза који је током деведесетих створен између земаља централне Европе и балканских земаља је повећање инвестиционе активности. У условима скромног обима домаће акумулације и када је тржиште капитала тек у зачетку, стране директне инвестиције испољавају се као веома битан фактор развоја. Страни капитал у виду новчаних средстава, као и технологије, вештине управљања, знања и др., може значајно допринети економском расту ових земаља. и њиховом приближавању Европској унији. Кључни изазов за ове земље је задржавање динамике прилива СДИ и након окончане приватизације. То, међутим, подразумева и предузимање одговарајућих мера које ће укупни амбијент учинити погодним за инвестирање.

Prof. Dr. Milorad Božić, Ph.D.

Full Professor

Prof. Dr. Srđan Golubović, LL.D.

Assistant Professor

FOREIGN DIRECT INVESTMENTS AND THEIR IMPACT ON THE ECONOMY OF THE BALKAN COUNTRIES IN TRANSITION

Summary

The Balkan countries in transition are facing serious obstacles in the process of transformation and building market oriented economies. After a decade of conflicts, stagnation and economic decline, these countries need economic growth which will enable them to catch up with the countries that have achieved biggest progress in market economy development and integration with the European Union. The realization of sustainable economic growth rates, in the conditions of insufficient accumulation, is possible only with the considerable inflow of foreign capital. In this paper, the authors analyse the impact of foreign direct investment (FDI) on transition economies. Serious constraints which these countries have been facing during the transformation stimulate additional interest in foreign direct investments, which are expected to raise the efficiency of the existing enterprises, reduce the technological gap, facilitate the transfer of new knowledge and enable conquest of new markets. In addition, this paper analyses flows of foreign direct investments and actual measures used for their encouragement.

Key words: *foreign direct investment, transition, restructuring, economic recovery.*